

DİL DERNEĞİ'NİN TBMM'YE 2 NİSAN 2007'DE SUNDUĞU BİLGİLENDİRME DOSYASI

Ulu önderimiz Atatürk'ün, onunla birlikte bağımsızlık ve kültür savaşı veren arkadaşlarımızın, ulusumuza en büyük armağanı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, ulusal kimliğimiz olan Türkçe için kaygılanmasını, her geçen gün artan sorunları önlemek için bir "komisyon" oluşturmasını Dil Derneği olarak olumlu karşıladığımızı belirtmek isteriz.

Konuya ilişkin düşüncelerimizi açıklamadan önce, özellikle belirtmek istediğimiz *iki nokta* var:

İlkin, 2 Haziran 2005'te katıldığımız "Dilekçe Komisyonu"nda önümüze, bugün yaşamakta olduğumuz dilden kaynaklanan sorunların Başbakanlığa bağlı Türk Dil Kurumu ile Dil Derneği arasındaki uzlaşmazlıktan, bir başka deyişle "yaşayan Türkçe"yi savunan Türk Dil Kurumu ile Dil Devrimini ya da özleştirmeciliği savunan Dil Derneği arasındaki tartışmalardan kaynaklandığına ilişkin bilimselliği, uygulamadaki gerçekliği tartışılır "yargıları" içeren dosyalar konmuştu. Yazık ki bu yargılar bilimsel verilerle ve Türkçenin son 75 yıllık akışıyla çelişiyordu. Doğal olarak o komisyonda, "yaşayan Türkçe"yi savunduğu ileri sürülen kişiler arasında bile düşünce birliği sağlanamadığına tanık olduk.

Bu açıklamamızla ilgili olarak belirtmek istediğim ikinci nokta da şudur: Kişilerin, toplumsal ve bireysel kimliğinde belirleyici olan dünya görüşü, kökeni, inancı farklı da olsa, hepimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşlarıyız. Hepimiz birbirimizi doğru anlamak, kendimizi doğru anlatmak, kendimiz dışında olup bitenleri doğru algılamak için ortak bir dille anlaşmak zorundayız. Bu dile ister *ortak dil*, ister *resmi dil* deyin, bu dil, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları için Türkçedir.

Bu nedenle bu "komisyon"un, bizi, bu iki noktanın ışığında, ortak anlaşma aracımız ve ulusal kimliğimiz olan Türkçe için ortak akıl üretme çaba ve birikimimizi göz önüne alarak, her türlü önyargıdan uzak bir bakış açısıyla dinlemesini dileriz. Çünkü dil konusunda çok uzun zamandır sürdürülen kısır tartışmaların kökeninde yanlış ve eksik bilgiler bulunmakta, bunun bedelini hem dilimiz, hem yurttaşlarımız, özellikle de gençler ödemektedir.

* Artık kimi gerçeklerle yüzleşmek zorundayız:

Biz Türklerin, özellikle aydınlarımızın, tarihin her döneminde başka dillerin sözcüklerini, kurallarını almak, başka dillere kendi dilinden daha hoşgörülü yaklaşmak gibi bir alışkanlığı bulunmaktadır. Bu alışkanlık günümüzde de sürmektedir.

* Bugün belli eğitim aşamalarından geçmiş ya da geçmekte olan yurttaşlara Türkçenin en büyük ve en zengin anadillerden biri olduğunu, yeryüzünde milyonlarca insanın konuştuğunu belirten; ama çağdaş Türk edebiyatıyla dilbilimsel kaynaklardan beslenmediği için konuşulduğu gibi yazıldığını vurgulayan, eksik ya da yanlış bilgiler aktarılmaktadır. Bu nedenle her yaşta, eğitim almış kişilere, "Türkçenin öyküsünü biliyor musunuz?" diye sorulduğunda ya hiç yanıt alamıyor ya da yanlış yanı ağır basan yanıtlarla karşılaşyoruz.

* Öte yandan eğitim kurumlarında hâlâ doğru konuşmayı öğreten uygulama (ya da ders) olmaması, bölgesel ağız özelliklerinin giderilememesine, ölçünlü (standart) dildeki sözcüklerin doğru seslendirilememesine, dil/yazın eğitiminin okuma alışkanlığı kazandırılmaması nedeniyle yurttaşların kısıtlı sayıda sözcükle konuşmasına yol açmaktadır.

* Çocuk ve gençlerimiz, yeterince tanımadığı, tarihsel akışını bilmediği, dilin bir bütün olan "ses/biçim/anlam" özelliklerini aynı anda düşünemediği için, Türkçeye güven duymadan yetiştirilmektedir. Kendi diline güvenmeyen her yaştaki, her eğitim düzeyindeki yurttaşların, dili, ulusal kimlik olarak benimsemediklerini, son zamanlarda açıkça görüyoruz.

“Küreselleşme” yanlış yönlendirmeler sonucu “evrensel” bilgiyle karıştırılmakta, bu yolla dayatılan kültür emperyalizmi, toplumun her kesimini açıkça egemenliği altına almaktadır. Bu nedenle bu “komisyon”da tartışılacak olan, **“Türkçenin korunması ve etkin kullanımı için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi”**nde çözülmesi gereken öncelikli sorunların başında Türkçeye ilişkin yanlışlardan kurtulmak gelmektedir.

D) TÜRKÇENİN TARİHSEL AKIŞI

Türkçenin en eski kaynakları bildiğimiz Yenisey ve Orhon Yazıtlarında, içerdikleri konular sınırlı olmasına karşın, Türkçenin zengin, işlek ve akıcı bir dil düzeyine ulaştığı görülmekte; o dönem Türkçede yabancı dil öğelerinin *yüzde biri* aşmadığı anlaşılmaktadır.¹

Ancak Türk boylarının İslamiyete girişiyle birlikte yurt değiştirip batıya yönelmeleri dillerini de etkilemiştir. X. yüzyıla gelindiğinde İslamiyeti kabul eden Oğuz boyları batıya doğru hareket ederek önce İran’a yerleşmiş, Büyük Selçuklu İmparatorluğunu kurmuş; çok geçmeden Anadolu’yu yurt edinmeleriyle de Türk tarihinin yepyeni bir dönemi başlamıştır. Bu göç ve yerleşmeler Türklerin İran’da, Irak’ta, Suriye’de yani Ortadoğuda İranlılar ve Araplarla yan yana ve iç içe yaşamasını sağlarken Türkçenin bölgedeki dillerin gölgesinde kalmasını kolaylaştırmıştır.

İslamiyetin kabulünden sonra kurulan Türk devletlerinin birçoğunda din ve bilim adamları Arapça; sanatla uğraşanlar Farsça öğrenmek, yapıtlarını bu dillerle yazmak durumunda kaldıkları gibi, üst yönetim organı olan *divanlarda* ve resmi yazışmalarda da Arapça ve Farsça kullanılmaya başlamıştır. Türkçeyi olumsuz anlamda etkileyen bu durum, okuryazarlarla büyük çoğunluğu oluşturan halkın konuştuğu dil arasında giderek artan bir ayrılık doğurmuştur.

*** Ne yazık ki 2007 Türkiye’inde hâlâ bu dil ayrılığının giderilmesinde dilin tarihsel akışını, belge ve kaynakları göz ardı ederek, “takım tutar” gibi gereksiz yere taraf oluyor; kendisini, bağlı olduğu siyasal görüşü “milliyetçi” olarak tanımlayanlar bile, özellikle Arapçadan ve Farsçadan Türkçeye doluşan sözcüklere gösterdiği hoşgörünün onda birini Türkçeden esiriyorlar.**

* Oysa ta, 11. yüzyıldan bu yana, aydın kesimle okuryazar olmayan halk, yöneticilerle yönetilenler arasındaki gittikçe artan dil ayrılığının ve anlaşamamazlığın bazı tepkilere yol açtığını görüyoruz. Buna örnek olarak Kaşgarlı Mahmut’un, Arapçanın yaygınlık ve üstünlük kazanması, Türkçenin göz ardı edilmesi karşısında öz dilini savunma gereği duyduğu ve bu amaçla 1074’te tamamladığı **Divanü Lügat -it- Türk** adlı yapıtını; Ali Şir Nevai’nin (yaşamı 1441-1501 arası) Türkçeyi Farsçaya karşı savunduğu **Muhakematü’l- Lügat** (sözcüklerin karşılaştırılması) adını verdiği, Türkçenin sözcük ve tümce kuruluşu açısından Farsçadan daha üstün olduğunu gösteren yapıtını; Anadolu’dan da Karamanoğlu Mehmet’in ünlü “ferman”ını (13 Mayıs 1277) gösterebiliriz.

“Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmaya!”

Karamanoğlu Mehmet’in 13. yüzyıldaki bu haykırışı, “Bundan böyle her yerde Türkçe kullanılacaktır!” anlamı taşır ve anlam, 12 Temmuz 1932’de dilde devrimi başlatan Atatürk’ün eyleminin anlamıyla özdeşir.

*** Ne yazık ki bugün aydınların bir kesimi, Türkçenin tarihsel akışını bir yana bırakarak, Karamanoğlu Mehmet’in “ferman”ını savunanlarla, Atatürk’ün başlattığı Dil Devrimini savunanları ayrı ayrı yerlere oturtmakta, bir bakıma yapay “cephe”ler oluşturmaktadır. Bu durum, tarihsel birikimi yadsımak anlamına gelir; bilimsel açıdan da büyük bir yanlıştır. Çünkü Atatürk’ün Türk Devrimi, kültür tarihimizi,**

1 Doğan Aksan, *En Eski Türkçenin İzlerinde*, İstanbul, 2001.

birikimlerimizi, bir başka deyişle Karamanoğlu Mehmet'i, Kaşgarlı Mahmut'u, Nevai'yi ve başkalarını daha iyi anlamamızı, daha çok sahiplenmemizi sağlamıştır.

Çünkü geçmişimizi, kültürel birikimimizi doğru anladığımızda, 13.yüzyıldan başlayarak kimi yöneticilerin, bilgin ve yazarların Türkçeyi dışlayan davranışlarının o dönemlerde de kamuoyunda tepkiler doğurduğunu, Türkçenin o dönemlerde de sahipsiz olmadığını doğru değerlendirebiliriz. Bakın, XIV. yüzyılın ünlü tasavvuf şairi Âşık Paşanın yakınması, bugün İngilizcenin saldırısına uğrayan Türkçe için de geçerlidir:

Türk diline kimse bakmaz idi/ Türklere hergiz gönül akmaz idi/ Türk dahi bilmez idi bu dilleri/ İnce yollu ol ulu menzilleri

Bu yakınmalar yüzyıllardır sürmektedir: Şair Mesîhi (ölümü 1513), “*Mesîhi gökten insen sana yer yok /Yürü var gel Arabdan, ya Acemden*” diyerek, Âşık Kâmil de “*Unuttum bildiğim Türkçe lisanı /Arabî, Fârisî sohbet ederken*” dizeleriyle Türkçenin unutulma tehlikesiyle karşı karşıya geldiğini belirtmişlerdir.

Bu durumu kanıtlayan başka örnekler de verebiliriz; birçok kaynak var. O dönemlerde Arapça ve Farsça karşısında “kaba Türkün” dili diye aşağılanan Türkçe, bugün de İngilizce karşısında aşağılanır olmuştur. Oysa Mustafa Kemal’in yüzümüzü Türkçeye çevirmesi, ulusun dil ve tarih bilincini kökleştirmek içindir; görkemli bir bağımsızlık savaşı veren, emperyalizmin yutamadığı koskoca bir ulusun, insanlığın ortak değerlerinden yararlanarak aydınlanması için de en önemli araç dildir.

Ne yazık ki **dilimize yüzyıllardır olduğu gibi, bugün de “korunması gereken öksüz çocuk” gözüyle bakılmakta ve bu yanlış tutumda aydınların, yöneticilerin büyük payı ve suçu bulunmaktadır. Dilin korunmasında ortak akıl üretmek için, ilkin bilimsel verilerle çelişen yanlışlarımızı arkada bırakmamız gerekir.**

* Bakınız, Osmanlı İmparatorluğunun en görkemli dönemlerinde Türkçe artık, üç dilin sözcük ve kurallarının birbirine girdiği karma ya da yapay diyebileceğimiz bir görünüm kazanmıştır. Bu dil, yerli, yabancı dil bilginlerinin ve Osmanlı aydınlarının da söylediği gibi Osmanlıca olarak adlandırılmaktadır.

*Yeri gelmişken özellikle şunu belirtmek isteriz: Bilimsel akıl, altı yüzyıl süren bir imparatorluğun kullandığı Osmanlıca’yı yadsınamızı önler. Osmanlıca terimini, Osmanlı aydınları da yazı ve tartışmalarında kullanmaktadır; asla yüzyıllar süren bir imparatorluğun kullandığı dili küçük görmek anlamı taşımaz.

* İmparatorluğun kuruluş döneminde Türkçeye verilen önemin bir yansıması olarak başta tarih olmak üzere, bilimsel yapıtların bir kısmı da Türkçeyle kaleme alınmıştır; imparatorluk büyürken kimi padişahlar halkın okuyup anlayabilmesi için bu tür yapıtların Türkçe yazılmasını istemişlerdir. Padişah II. Bayezit’in Kemal Paşazade Şemseddin Ahmet’e verdiği buyruk, bu açıdan önemlidir. Sultan, günümüz anlatımıyla şunları buyurmuştur:²

“*Yalnız yüksek tabakadan olanlara değil halka da tam anlamıyla yararlı olması için Türkçe söyleyişe uygun olarak açık seçik biçimde anlatılmalı; tumturaklı yazıma gerek görmeksizin ve abartılı anlatıma özen göstermeksizin olaylar açıkça söylenmeli ve yazılmalı.*”

II. Bayezit’ten yapıtını Türkçe yazma buyruğu alan tek kişi Kemal Paşazade değildir. Edirneli Ruhi de padişahın tarih yapıtlarının Anadolu’da herkesin yararlanabileceği dil olan Türkçe sözcüklerle yazılmasından yana olduğunu aktarmaktadır. Buna karşın sade Türkçe ile Yunus Emre biçiminde ilahiler söyleyen *Garipname* yazarı Âşık Paşadan başlayarak Ruhi, Âşık Paşazade Ahmet, Mehmet Neşri ve Oruç Bey gibi tarih yazarları da yapıtlarında XIV-XV yüzyıllar Anadolu Türkçesinin yalınlığını, güzelliğini yansıtmayı başarmışlardır.

9 *Tevârih-i Âl-i Osman*, I, Yay. Şerafettin Turan, Ankara, 1970, s. 10.

II. Murat döneminde başlayan çeviri çalışmaları da Türkçeye yeni terim ve sözcükler kazandırmıştır. Bu bağlamda Kuran çevirileri dikkati çekmektedir. Günümüzde kimi çevreler Kuran'ın *Allah kelamı* olduğu için Arapçadan başka dillere çevrilemeyeceğini savunurlarken XIV-XV. yüzyıl Türkiye'sinde birkaç Türkçe çevirisinin yapıldığını göz ardı etmektedirler. Üstelik bu çevirilerde çok güzel Türkçe karşılıklar kullanılmıştır. Örneğin Fatih Mehmet döneminde yapılan bir çeviride şu Türkçe karşılıklar görülmektedir:

İftira = *yalan bağlamak*; iane = *arka virmek*; in 'âm = *göztut*; elim = *ağırdıcı*; emsal = *bendeşler*; cidal, şikak = *tartışmak*; daire = *döneç*; hayat = *dirlük*; istihza = *yansulamak*, *yansuya tutmak*; katl = *depelemek*; mesken = *durak*; mev'ize = *öğüt*; şahid = *tanuk*; taâm = *yiyesi*; tâbi = *uyundu*; vekil = *iş sürücü*.³

* Bir uluslar topluluğu olan Osmanlı İmparatorluğunda, devleti kuran halkın konuştuğu dilin resmi dil yapılamaması, hangi etnik kökten ve dinden olursa olsun, Osmanlı uyruğuna kendi diniyle tapınma ve öğrenim görme hakkı tanınması, kuşkusuz kültür tarihimiz açısından övünülesi bir tavidir. Ancak Türkçe dışındaki dillere saygı gösterilirken Arapça ile Farsçanın sürekli üstün tutulması, bu iki dilin Türkçeyi baskı altına almasını kolaylaştırmıştır. İşte *Türklüğün büyük yüzyılı* kabul edilen XVI. yüzyıla bu anlayış içinde girilmiştir. Safevi tahtında oturan Şah İsmail (takma adı *Hatayi*), Türkçe şiirler yazarken onunla savaşan Yavuz Selim, *Divan*'ını Farsça şiirlerle doldurmuştur. Bu tutum doğallıkla dönemin yazarlarında, şairlerinde de görülür. Örneğin Yazar ve Şair Keşfi, *Selimnâme* adlı tarihini niçin Arapça yazdığını çekinmeden şöyle açıklamaktadır; bugünün diliyle aktaralım:

"Türk dili yontulmamış bir inci tanesi gibidir ve iç tırmalayıcıdır. O nedenle yeryüzündeki zarif yaradılışlı kişilerce hoş karşılanmamakta, dilde kurallara önem veren kimselerin anlayış ve beğenisine de uygun düşmemektedir. Bu yüzden de kültürlü kimselerin görüşmelerinden dışlanmış ve güzel konuşan kişilerin söyleşilerinde aşağılanmıştı."

Şair Keşfi'nin bu tavrı, günümüzde kitaplarını İngilizce yazıp da Türkçeye çevirten kimi bilimci ve yazarların tavrıyla özdeşdir. Türkçe adına olumsuz örneklerdir.

Araştırma Komisyonunun Sayın Üyeleri,

Bize dünkü kaynakları, yazarları, bilimcileri anlama ve inceleme yolunu açan Harf ve Dil Devrimleridir. Mustafa Kemal'dir. Araştırmacıların, edebiyat tarihçilerinin çalışmaları sonucu geçmişimizi tanıma, geçmişin birikiminden yararlanma yolumuz her zaman açıktır. Ne ki biz bugün araştırmacı ve uzmanların katkısıyla genç kuşaklara kendi dilinin akışını doğru öğretme çabaları yerine, "haması" söylemlerle sürekli zaman yitiriyoruz.

* Oysa imparatorluğun son dönemlerinde Osmanlı aydınlarının en çok tartıştığı konuların başında yazı ve dil sorunu gelmektedir. Ne yazık çokları, bu dil tartışmalarını bile önyargısız değerlendirmeyi başaramamaktadır. Çokları, ki aralarında akademik sanlı dilciler, edebiyatçılar var; 1920'de ölen Ömer Seyfettin'in öykülerinin, 2007 Türkiye'sinde ilköğretimde okutulmasındaki inceliği çözebilmiş değildir. Karacaoğlu'nın, Pir Sultan'ın şiirleri yüzyıllardır akıp geliyorsa, Ömer Seyfettin'in 1900'lerin başında yazdığı öyküler hâlâ okunabiliyorsa, Türkçe söylendikleri, Türkçe yazıldıkları içindir. Kuşkusuz Osmanlı aydınları içinde Tevfik Fikret gibi eski dili savunanlar da vardır; ama, kültür tarihimizin önemli kişilikleri olan yazarları, düşünürleri bugün doğru anlamamızı sağlayan da Harf ve Dil Devrimleriyle kazandığımız bilinçtir.

* Ömer Seyfettin, Ocak 1910'da Ali Canip Yöntem'e yazdığı mektupta, *"Arapça Farsça terkiplerin hiç lüzumu yoktur. Bunlar ancak süs içindir; kimin gösterecek, teşhir edecek fikri yoksa onları çok kullanmıştır"* dedikten sonra, bu dili yalınlaştırmak için uzun sürecek bir çalışma gerektiğini, bunu kendisinin yapamayacağını da ekleyerek, *"Geliniz Ali*

3 Osman Kesioğlu, "Fatih Devrine Ait İki Kuran Tercümesi", *Vakıflar Dergisi*, IV, 95- 100.

Canip Bey, edebiyatta, lisanda bir ihtilal vücuda getirelim” önerisinde bulunmuştur. Genç Kalemler işte bu çağrıyla oluşur. 1911’de Selanik’te yayımına başlanan ve Ömer Seyfettin ile Ali Canip dışında Ziya Gökalp gibi yazarların da yer aldığı derginin amacı, “yeni lisan” olarak saptanmıştır. Ömer Seyfettin aynı başlıklı yazısında bunun nedenini şöyle açıklamıştır:

“Yavaş yavaş milli edebiyat uyanmaya başladı, yani konuştuğumuz saf, sade ve güzel Türkçe ile şiirler, edebi parçalar okumak saadetine nail olduk. Her millet kendi lisanında yaşar. Lisan vatan kadar mukaddestir. Fiili vatanımız olan Türkiye’de nasıl yabancı bulunmasını istemezsek lisanımızda da Türkçeleşmemiş ecnebi kelimeleri, ecnebi kaideleri istemeyiz.”⁴

* Bakınız, Ömer Seyfettin, “Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabii Yazma Sanatı” başlıklı uzun yazısında, Türkçeyi “avama mahsus bir patua”, yapmacıklı bir söyleyiş sayan ya da “kaba dil” diye gören öğretmenler olduğunu şöyle anlatmıştır:

“Eskiden bir itikat vardı. Eline kalem alan Arapça Acemceyi iyi bildiğini göstermeye kalkar, birbiri ardına birçok cafcaflı terkipler düzerdi. Konuşulan tabii lisan, avama mahsus bir patua sanılırdı. Edebiyat kamusu, Arapça Farsça idi. Çarşıda satılan lügat kitapları içinde bir tek Türkçe yoktu. Bu hal, henüz içinden çıkmaya çalıştığımız ümmet devrimizin medrese zihniyetinden artakalmış bir temayül idi; bu temayül, sonra açılan mekteplere de girmişti. İdadide benim bir kitabet hocam vardı. Sade Türkçe yazanlara kızardı. İki defterimiz vardı. Biri ezberleyeceğimiz Arapça, Acemce kelimelere mahsus, öteki okuduğumuz eserlerden toplanmış güzel Arapça, Acemce terkiplere mahsus. Bu kelimeleri vazifelerinde en çok kullanan mükâfat alırdı.” (Türk Kadın dergisi, Aralık 1918, Ocak 1919)⁵

* Cumhuriyetle gelen Dil Devrimini, “geçmişle bağları koparan aşırı bir değişim” olarak görenlerin, cumhuriyet öncesindeki dil tartışmalarını bilmedikleri ya da anlamadıkları bellidir. Burada Ömer Asım Aksoy’un 1970’lerdeki şu satırlarını anmak isterim: “*Namık Kemaller, Ziya Paşalar, Ahmet Mithat Efendiler, Ali Suaviler, Şemsettin Samiler, Necip Asımlar, Ömer Seyfettinler, Ziya Gökalpler hep yazı dilini değiştirme yönünde savaşım vermişler, bu yolda önemli gelişmeler de sağlamışlardır.*”⁶

* Bugün bile kimileri, Dil Devriminin geçmişle bağımızı kopardığını söylüyor; ama Ömer Seyfettin’in sözleri de bize şunu gösteriyor: Demek ki Arapça Farsça terkiplere yaslanarak yazarlar, yaşadıkları dönemde de sözlüksüz ya da başkasının yardımı olmadan anlaşılamıyormuş. Bugün hiç kimse, halktan birinin, Tevfik Fikret’in ya da ağdalı dille yazarların yapıtlarını anladığını ileri süremez. Tersini ileri süren kimi edebiyatçılarla dilcilerin çalışmalarında ne büyük yanlışlar yaptıkları, eski metinleri nasıl yanlış değerlendirdikleri kaç kez kanıtlanmıştır. Bu nedenle cumhuriyetle gelen yeni yazı ve dil, geçmişle bağlarımızı koparmamakta, tam tersine geçmişimizi, kültür değerlerimizi daha iyi anlayıp değerlendirmemizi sağlamaktadır.

II) DİL DEVRİMİ VE TÜRKÇE

Mustafa Kemallerin öncülüğünde emperyalizmin bütün oyunlarını bozan ulusumuz, cumhuriyetle birlikte birçok alanda yenilikler yaşar. Harf ve Dil Devrimlerinin nasıl yapıldığını biliyorsunuz; bunları uzun uzun anlatmayacağız; bu devrimlerin niçin yapıldığı, önemi ve anlamı, çok uzun zamandır bıkıp usandığımız tartışmaların konusudur.

* Bu iki devrim üzerinde yoğunlaşan tartışmaların tarihi, 1950’dir. Ne yazık ki o tarihten günümüze dek, yeni yazı ve dili ele alan yazı ve kitapların kimisinde gerçekler çarpıtılmakta, önyargılarla suçlama, karalama ağır basmaktadır.

⁴ Ö. Seyfettin, *Dil Konusunda Yazılar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1989.

⁵ Ömer Seyfettin, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 127 ve ötesi.

⁶ Tahsin Yücel, *Dil Devrimi ve Sonuçları*, TDK, 1982, s. 31 vö.

Örneğin Dil Devrimini, “*Türk rönesansının başlangıcı*” sayan Fuad Köprülü, ki kendisi kültür tarihimiz açısından değerli bir kişiliktir; Atatürk’ün önünde şöyle konuşmuştur:

“...İnkılap ruhiyle meşbu olan bugünkü Türk nesli pek iyi bilir ki, Türk ruhunu ve muazzam Türk tarihinin tabii akışını herkesten daha evvel, daha derin sezen ve milli temayüllere daima en vazih ve en doğru şeklini veren Gazi, milli şuurun ve milli irfanın bu eşsiz mihrakı, milletine hediye ettiği büyük inkılaplar zincirinin yeni bir halkası olan muazzam dil inkılabını da ilmin sağlam esasları üzerine kuruyor. ‘Askerler, hedefiniz Akdeniz’dir!’ dediği zaman bu emir nasıl uzun hazırlıkların, dâhiyane ve ilme müstenit bir planın son neticesi idiye, diğer inkılaplar gibi dil inkılabı da aynı surette uzun uzun hazırlanmış, düşünülmüş bir planın tatbikatından hayati bir zaruretin takibinden başka bir şey değildir. (...) 26 Eylül (...) birbiriyle ahenktar ve muazzam bir kül teşkil eden Türk inkılabının en tabii ve belki en azametli neticesidir. ‘Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir, dilin milli ve zengin olması, milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki bu dil şuurla işlensin. **Ülkesini yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır**’ diyen büyük kurtarıcı, hedefi kati ve muciz şekilde göstermiştir. Diğer inkılaplarımızda olduğu gibi, bunda da muvaffak olacağımızdan bir an bile şüphe edemeyiz.”

* Oysa Nihad Sâmî Banarlı, **Türkçenin Sırları** adlı kitabına aldığı “*Fuad Köprülü ve Türk Dili*” başlıklı yazısında, Köprülü yukarıdaki sözleri söylememiş gibi, şöyle demektedir:

“(...) Zaman ilerleyip de Türk dili ve edebiyatı sahâsında tam bir otorite olduğu zaman, yeni dil hareketlerine de fiilen katılmadı. Tıpkı Yahyâ Kemal gibi, Hüseyin Cahid gibi, öztürkçeciliğin dışında kaldı. Mustafa Kemal Paşa’ya, yalnız bu harekete iştirâk etmeyişiyle değil, bunun sebeplerini açıkça bildirmesiyle de büyük yardımı oldu.”⁷

Bakınız, Banarlı’nın kitabındaki yazıların hiçbirinde ve yapıtın sonunda kaynaklar yoktur; kaynakçası bile olmayan bu kitap Milli Eğitim Bakanlığı’nın belirlediği “100 temel eser” içinde çocuk ve gençlere önerilmekte; çocuk ve gençler, bunun gibi belgesiz, kaynaksız, dedikoduya dayanan tek yanlı kitapları okumaya yönlendirilmektedir. Bilimde her savın karşısavı da olabilir; dilin de bilimi vardır; dilciler, edebiyatçılar da her savı bilimsel verilerle, kaynaklarla kanıtlamak zorundadır. Boş atıp dolu tutturma dönemi çoktan bitmiştir; bu tavrı sürdürmek Türkçeye zarar vermektedir.

* Bugün yalnızca **Türkçenin Sırları** türünden kitapları okuttuğunuz çocuk ve gençlerden, kendi düşüncesini oluşturması için sorunlara, olay, oluşum ve durumlara sağduyuyla, nesnel bilim ölçütleriyle bakmasını bekleyemezsiniz. Bakınız Banarlı, Atatürk’ün dilde devrimden caydığını belirttikten sonra, “*Mustafa Kemal Paşa, çok kısa bir zamanda, çevresindeki sahtekârlardan sıyrılarak, Türkçeyi hakikîki aynasında görmüştü*” demektedir.⁸

Kimdir Atatürk’ün çevresindeki bu “sahtekâr”lar? Bu satırların yazarı, o dönem Atatürk’le birlikte olanların kimler olduğunu düşünmeden, amacı aşan bir dil kullanmıştır. Öyle ya, o dönem Köprülüler, Falih Rıfkılar, Adıvarlar, Ziya Gökalplar, Hamdullah Suphiler de Atatürk’ün yakınındadır. Hem de çok yakınındadır.

* 24 Aralık 1950’de Anayasadan Türkçe sözcükler ayıklanırken Hamdullah Suphi Tanrıöver Türkçeyi yeren, Arapçayı göklere çıkaran konuşmasını şöyle noktalar:

“*Şu halde bir ricam var; Arap kelimelerini kendi kelimeniz addediniz. Çıkarmak ister misiniz, devlet kalmaz, meclis kalmaz. Çok tehlikelidir, maliye kalmaz, hazine kalmaz, kanun kalmaz. Arabın medeniyeti benim medeniyetimdir.*”⁹

⁷ Nihad Sâmî Banarlı, *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yayınları, 2006 (ilk bas. 1972), s. 269.

⁸ *Türkçenin Sırları*, s. 18.

⁹ A.S. Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, s. 465- 466.

Araştırma Komisyonunun Sayın Üyeleri,

İşte bütün sorun, 1950’den bu yana burada düğümlenmektedir. Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarına dil ve tarih bilinci kazandırmaya çabalarken, soyadını Atatürk’ün verdiği Tanrıöver gibi Atamızın çok yakınında bulunan kişiler, bu yüce Meclisin çatısı altında “*Arabın medeniyeti benim medeniyetimidir*” diyebilmişlerdir.

* Evet, ister Arap, ister Fransız ya da başka ulusa ait olsun, uygarlığın her taşı, her karesi insanlığın ortak malıdır. Ne ki Türkler, “Arabın medeniyeti”ni bu denli sahiplenirken, tarihsel olaylar, oluşumlar sırasında Arapların Türklerin uygarlığına sahip çıktıkları pek görülmemiştir. Bugün de uluslararası kimi sorunlarımızda nasıl yalnız kaldığımız açıktır.

* İşte Atatürk’ün 75 yıl önce başlattığı Türk Devriminin önemini bu noktada çok daha iyi anlıyoruz. Bugün bütün toplumun, Ruşen Eşref’in Birinci Türk Dili Kurultayında (1932) söylediği gibi, “**Mustafa Kemalce düşünme**”ye gereksinim duyduğu açıktır. “Mustafa Kemalce düşünme”ninse tek aracı, Mustafa Kemal gibi Türkçeye sahip çıkmaktır.

III) ATATÜRK’ÜN TÜRKÇEYE KATKILARI

* Atatürk, ortaokul öğrencisiyken ilgi duyduğu Türkçeye yaşadığı sürece ilgilenmiştir. Özellikle Türk Dil Kurumu’nu kurduktan sonra, dil işleri daha yoğun biçimde gündeminde kalmıştır. Onun 1936’da yapılan 3. Türk Dili Kurultayında Güneş Dil Kuramının tartışılmasından sonra dilde devrimden vazgeçtiği savı doğru değildir. Bunun ilk kanıtı, Atatürk’ün, 12 Temmuz 1932’de kurduğu “Türk Dili Tetkik Cemiyeti”nin adının, 1936’da *Türk Dil Kurumu* olarak Türkçeleştirilmesini sağlamasıdır.

* Atatürk’ün dilde devrimden vazgeçtiğini söyleyenler, tek bir yazara, F.R. Atay’ın *Çankaya* adlı yapıtındaki şu satırlara dayanmaktadır:

“Bir akşam Atatürk, sofra bittikten sonra benim, yanındaki iskemleye oturmamı emretti.

-Dili bir çıkmaza saplamışsınız, dedi. Sonra,

-Bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır. Ama ben bu işi başkalarına bırakmam.

Çıkmazdan biz kurtaracağız dedi.”¹⁰

Olayı aktarma biçimi doğruysa, Atatürk’ün bir çıkmazdan söz ettiği açıktır. Ama çok açık olan bir başka gerçek, onun çalışmalardan vazgeçmeye değil, aksine bunu sürdürüp durumu düzeltmeye karar verdiğidir. Ayrıca Atay’ın o döneme ilişkin önemli olaylara ve olgulara yer verdiği kitabının en büyük eksiği, yıl, ay ve gün olarak hiçbir tarih vermemesidir. Bu yüzden aktardığı olayların akışını saptamak olanaksızlaşmaktadır. Ancak kitaptaki bu bölümü izleyen satırlarda Atay, yeni bir sözlük komisyonu oluşturulduğundan, *Osmanlıca - Türkçe Cep Kılavuzu* hazırlanmasına başlandığından söz ettiğine göre, Atatürk’ün “bir çıkmaz”dan yakınması, bu komisyonun kurulmasından önce, yani 1934 yılında olmalıdır. Çünkü adı geçen komisyonun çalışma döneminin ve Cep Kılavuzlarının yayın tarihi bellidir (1935). Üstelik özleştirme çabalarının o tarihte en üst düzeyine vardığı da bilinmektedir.

* Kaldı ki 1937 Aralığında Denizbank tamlamasının Türkçeye, dolayısıyla Dil Devrimine uygun olduğunu savunan aynı Falih Rıfkı, *Çankaya* kitabında Dil Devriminden geri dönülemediğini şöyle belirtmektedir:

“Dil, herkesin kullandığı bir şeydir. Dilde yenilik herkesi rahatsız ve tedirgin eder. Zevkler isyan eder; alışkanlıklar dayatır; kanaatler bir türlü uzlaşmaz. Bu hal, işleri yüzünden görenlere anarşi korkusu verir. Dilde başlayan esaslı değişme hareketlerinin nesillerce sürmesi tabii olduğu fikrini kimse benimsemek istemez. Yazanlar kalmamak kaygısı

¹⁰ *Çankaya*, s. 477.

içindedirler. Okuyanlar, bugün anladıklarını yarın anlamamaktan öfkeli dirler. Fakat bu alinyazısıdır; yürür. Ve hiçbir kuvvet ileriye doğru bir dil gelişmesini geriye çeviremez...

Atatürk, dilde Türkçeciliği devlete mal etmiştir, üniversiteye mal etmiştir, mekteplere mal etmiştir. Atatürk'ün amacı, zengin, güzel ve milli Türkçe idi. Bu gayeden ayrılmak için insan Türklüğünden uzaklaşmalıdır. Bugüne kadar yaptığımız, yapılacak olanın belki yarısından da ibarettir. Dilde geri dönülemez.”¹¹

Sayın Milletvekilleri,

Tıpkı Köprülü gibi, Tanrıöver gibi, Falih Rıfkı Atay da Atatürk'ün çok yakınında olmuştur. “Devrimden geri dönülemez” diyen Atay, yazık ki 70’li yıllarda sözlerinin arkasında durmamıştır. İşte bugün geldiğimiz noktada da aydınların sıklıkla yer ve görüş değiştirmesi, gerçekleri göz göre göre çarpıtması, yalnız Türkçeye değil, birçok temel konuda, ulusal çıkarlara zarar vermektedir.

Dilci, edebiyatçı kimliği taşıyan akademisyenlerin, özellikle 1950’den sonra yazı ve kitaplarında tek yanlı ve bireysel bakış açısıyla, kaynakları yok sayarak, Dil Devrimine tepki vermeleri asıl sorunumuzdur. Örneğin Fuad Köprülü, Hamdullah Suphi, Falih Rıfkı Atay gibi kişilerden aktarma yapılırken, onların yalnızca Atatürk öldükten sonraki düşünceleri yazı ve kitaplara alınmakta, 1950’den önceki yazı ve konuşmaları saklanmaktadır. “100 temel eser” içindeki Türkçenin Sırları adlı kitap, bunun “temel” örneğidir. Bu doğrultuda başka yazı ve yapıtlar da bulunmaktadır.

Ne yazık ki Atatürk yaşarken dilde devrimden yana olan aydınlar, Atatürk öldükten sonra devrimden vazgeçmişlerdir; ama Atatürk, hiçbir zaman dilde devrimden vazgeçmemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkçeyi ulusal dil düzeyine çıkarma çalışmalarının bir akademi tarafından yapılması düşünüldüğü biliniyor. Ancak Atatürk bu önerileri kabul etmeyip siyasal baskılar altında kalmayacak özerk bir dernek oluşturmayı gerekli bulmuştur. Onun 1936 Kasımında TBMM’de yaptığı konuşmada Türk Tarih ve Dil Kurumlarının çalışmalarını överken onların *ulusal birer akademi* kimliğini almalarından söz etmesi, yıllardır Dil Devrimi karşıtlarınca karşısav olarak kullanılmaktadır. Atatürk, bu konuşmasında şunları söylemiştir:

“Başlarında kıymetli Maarif Bakanımız bulunan Türk Tarih Kumru ile Türk Dil Kurumu’nun, her gün yeni hakikat ufukları açan ciddi ve devamlı mesaisini (çalışmasını) takdirle yâdetmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını ret olunamaz ilmi belgelerle ortaya koydukça yalnız Türk milleti için değil ve fakat bütün bilim âlemi için dikkat ve intibahı (uyanıklığı) çeken kutsal bir vazife yapmakta olduklarını emniyetle söyleyebilirim...

Birçok Avrupalı âlimlerin iştirakiyle toplanan son dil kurultayının ışıklı neticelerini bizzat görmüş olmakla çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âlemince tanınacak orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim.”¹²

Atatürk bu iki kurumu devlete bağlı resmi birer akademiye dönüştürmeye gerçekten karar vermiş olsaydı, 1 Kasım 1936’dan ölümüne kadar geçen 2 yıl 10 gün içerisinde bunu kolaylıkla gerçekleştirme yetki ve olanaklarına sahipti. Oysa bu süre içinde kendisi ne kurumlara bu doğrultuda buyruk vermiş, ne bu yolda bir yasa tasarısı hazırlanmış, ne kurumların akademi olmasına ilişkin bir konuşması olmuştur. Tersine bu konuşmasını izleyen

¹¹ Çankaya, s. 472, 479.

¹² Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (ASD), I, 388.

günlerde, “arıtmak, er, erdem, esenlik, evrensel, genel, ısı, kıvanç, konuk, kutsal, önemli, özel, subay, tüm” gibi yeni sözcükler Atatürk tarafından bulunmuştur.

1936- 1937 kışında konuyla ilgili yerli ve yabancı dildeki kitapları toplayıp Yalova’da çalışmaya koyulan Atatürk, kılavuz niteliğinde bir **Geometri** kitabı yazmıştır. 1937 sonlarında *Denizbank*’ın kurulmasına ilişkin yasa tasarısının TBMM’deki görüşmeleri sırasında yapılan dil tartışmaları karşısında gösterdiği sert tepki, onun dil konusunda ne denli duyarlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Dahası, 1 Kasım 1937’deki Meclisi açış konuşması, kurumları *akademi* gibi görmesindeki amacının, onların *bilim kurumu* niteliği kazanması olduğunu yansıtmaktadır:

“*Türk Tarih ve Dil Kurumlarının, Türk milli varlığını aydınlatan çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu niteliğini aldığını görmek, hepimizi sevindirici bir hadisedir.*”¹³

Atatürk, 1938 Kasımında TBMM’nin açılışında, kendisinin yazdığı ancak hasta olduğu için Başbakan Celal Bayar tarafından okunan son konuşmasında da Türk Dil Kurumu’nun terim çalışmalarını ve ders kitaplarının yeni türetilen Türkçe terimlerle başlamasını övgüyle anmıştır:

“*Türk Tarih ve Dil Kurumlarının çalışmaları takdire layık kıymet ve mahiyet (içerik) arz etmektedir. (...) Dil Kurumu en güzel ve feyizli (verimli) bir iş olarak türlü ilimlere ait terimleri tespit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır. Bu yıl okullarımızda tedrisatın (öğretimin) Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hadise olarak kaydetmek isterim.*”¹⁴

Atatürk’ün yaşamının son aylarına dek dil çalışmalarını sürdürdüğünün en büyük kanıtı Cenevre’de bulunan Afet İnan’a 23 Aralık 1937 günü kendi el yazısıyla yazdığı mektuptaki, “*Gece meşguliyetimiz bildiğin gibi dil dersleri. Gündüz de yalnız olarak aynı mesele üzerinde birkaç saat çalışıyorum*” açıklamasıdır.¹⁵

Özellikle 12 Eylül döneminde birtakım akademisyenler, Atatürk’ün 1936’daki konuşmasını ve Güneş Dil Kurumunu öne sürerek ama 1936’dan sonraki konuşma ve çalışmalarını göz ardı ederek onun devrimi durdurduğunu ileri sürmektedirler.

Atatürk’ün dilde devrimden caymadığının en somut kanıtı ise 5 Eylül 1938’de eliyle yazdığı vasiyetnamesidir:

“*Malik olduğum bütün nükut ve hisse senetleri ile Çankaya’daki menkul ve gayri menkul emvalimi Cumhuriyet Halk Partisine âtidedeki şartlarla terk ve vasiyet ediyorum;*

(...) 6) ***Her sene nemadan mütebaki mikdar yarı yarıya Türk Tarih ve Dil Kurumlarına tahsis edilecektir. K. ATATÜRK***”

Atatürk, dil devriminden vazgeçmişse niçin bu vasiyetnameyi yazmıştır? 1983’ten bu yana kimse bu soruyu yanıtlayamıyor; 1982 Anayasasını engel gösteren yargı organları bile burada tıkanıyor. Atatürk, kalıtının bir kısmını iki derneğe bırakmıştır. Bu vasiyet, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusunundur ve onun isteğinin dışına çıkılıp başka bir yere aktarılamaz. Üstelik herkes malını, parasını, istediği kişi ve kurumlara bırakma hakkına sahiptir; bu hak, insan haklarının en eskilerinden biridir. Ne yazık ki bu kalıt, yasa zoruyla bir devlet dairesine aktarılmıştır. Pek çok hukukçunun da söylediği gibi vasiyet çiğnenmiş, Atatürk kurumları da yasa zoruyla kapatılmıştır. Bu bir hukuk ayıbıdır; bu ayıp 24 yıldır silinememiştir. Yüce Meclis, bu hukuk ayıbını görmezden gelmeyi sürdürürse, bir gün 12 Eylülcüler gibi bir başka egemen güç, her birimizin miras bırakma hakkını elinden alabilir.

¹³ ASD, I, s. 402.

¹⁴ agy. I, 411.

¹⁵ A. İnan, *Atatürk’ten Mektuplar*, s. 38.

Yüce Meclis, dil tartışmalarının bilimsel düzeye çekilmesini istiyorsa, öncelikle Atatürk'ün vasiyetnamesi üstündeki hukuk lekesi silinmeli, Atatürk'ün Türk Tarih ve Dil Kurumları dernek yapısındaki eski tüzelkişiliklerine kavuşturulmalıdır. Biz, Dil Derneği olarak Atatürk'ün kurumlarını, eski tüzelkişiliklerine kavuşturma çabası içinde olmayan, bunun gerçekleşmesi için hukukun üstünlüğüne öncelik tanımayan herkesin, her kurumun Atatürkçülüğünden kuşku duymayı sürdüreceğiz!

IV) TÜRKÇENİN BUGÜNKÜ DURUMU VE SONUÇ

Bütün ülkeyi yabancı adlandırma sardı; işyeri ve ürün adları ya İngilizce ya da bozulan, bozularak İngilizceye benzetilen Türkçe sözcüklerle oluşuyor. Öyle ki bu durum artık Temel fıkralarını aratmıyor. İşyerine “Veroni” adı koyan ayakkabıcı, önce bunun İtalya’da bir kent adı olduğunu, sonra da Karadenizli oluşunu anımsatması için “Ver oni” anlamına geldiğini söyleyebiliyor. Kapısından girdiğimiz pek çok işyerinde gülünç, kişinin bilinç düzeyini gösterecek ölçüde acıklı açıklamalarla karşılaşıyoruz. Türk işadami, kendi emeğini kendi diliyle adlandıramayarak bugün “acınacak”, yarın utanılacak bir görüntü sergiliyor. Bu hem acı, hem gülünç duruma yüzlerce örnek verilebilir. Etkili yetkili kişilerin adı yabancı kurumların açılışlarına katılması ve hiç tepki vermemesi, dahası adı yabancı kurumları ve ürünleri övgüye değer bulması, hepimizi üzüyor. Kitle iletişim araçlarında saygısızca kullanılan özensiz dil almış başını gidiyor.

Milli Eğitim Bakanlığı ise Türkçenin eğitim ve öğretimini bir türlü iyileştiremiyor. Örneğin ilköğretim okullarında okutulan Türkçe kitapları incelendiğinde, eleştirilerimizin duygusal değil, bilimsel verilere dayandığı görülecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Tabela kirliliğini, birkaç ayda temizleyebilirsiniz. Ama Türkçenin sözdizimi bozuluyor, dilin mantığı büyük yaralar alıyor. Örneğin nereye gitseniz size, “Ne alırsınız?” diye soruluyor ve bu soruyu artık kimse yadırgamıyor. Bu İngilizceden çeviri bir sorudur; İngilizcenin mantığına göre ister *için*, ister *yiğin*, işinizi “almak” eylemiyle görürsünüz. Türkçedeki yemek ve içmek eylemleri, tek bir soruyla ortadan kaldırılıyor. Biz çayı, kahveyi, çorbayı içer, yemeği yer, fasulyeyi ayıklarız; okul kitaplarında, TV’lerdeki dizi ve çeviri filmlerde insanın kanını donduracak bir dil kullanılıyor. Reklam dilinden kaynaklanan sorun, başlıbaşına büyük bir yaradır. Türk halkına, Türk üreticinin emeği İngilizceyle sunuluyor.

Gençler için amca, dayı, hala, teyze çocukları, yalnızca “kuzen” oldu; “kuzen”, akrabalık sözcükleri çok zengin olan Türkçeden birçok sözcüğü birden siliyor. TV’lerdeki bütün yerli dizilerde bölgesel ağız özellikleri öne çıkarılıyor, insanlar “bye bye” diye esenleşiyor; yarışmalarda “performans” sergileniyor; sanatçısından politikacısına herkes konunun “konsept”ini gözetiyor; ses sanatçıları kendi “saund”una göre konuşuyor; bilimci kendini İngilizceyle kanıtlamaya çalışıyor, devlet TV’si TRT, uluslararası yarışmada İngilizceyle başarılı olunabileceğini öngörüyor; her kesimde çok önemli konularda argonun, senlibenli dilin sözcükleriyle iletişim kuruluyor. Son yıllarda toplumun her kesiminden sürekli şu açıklamayı duyuyoruz: “Yanlış anlaşıldım!” Bu tümcenin bu denli sık kullanılması bile, dilden kaynaklanan bir anlaşma sıkıntısı yaşadığımızın kanıtıdır.

Öte yandan Anayasanın 174. maddesiyle korunan Harf Devrimi, TV, radyo, her türlü işyeri ve ürün adlarında çiğneniyor. “Nevruz” sözcüğünü “w” ile yazdırmayan valilerin haberini, “Show Tivi” duyuruyor. Yasada harflerin nasıl okunacağı belliyken Türkçenin harfleri yanlış seslendiriliyor ve bu durumlara ne TBMM’den, ne de cumhuriyet savcılarından tepki geliyor. En acısı Türkiye Cumhuriyeti’nin kimi bakanlıkları kimi birimlerinin adında İngilizce kullanıyor; bunları bilgisunar (internet) sayfasına özgün biçimleriyle ve bozuk bir

Türkçeyle aktarıyor. Ülkemiz kendini tanıtmak için, adımızı “Turkey” diye yazmayı sürdürüyor.

Şimdi çok önemseydiğimiz tabela kirlenmesi, daha büyük sorunlar içinde bir ayrıntıdır ve yıllar boyunca büyütülen Türkçe sözcüklere tepkinin uzantısıdır. Türkiye’de Türkçeden başka hiçbir dile genelgelerle yasak getirilmemiştir. 1967’de, 1972’de Süleyman Demirel hükümetlerinin, 1985’te TRT’nin yayımladığı genelgelerle onlarca Türkçe sözcük yasaklanmış, bu bakış yurttaşın Türkçeye güvenini sarsmıştır. Ne yazık ki bugün kimi okullarda hâlâ kimi yöneticilerin öğretmenleri bu açıdan sıkıştırdığını, Dil Devrimiyle kazandığımız sözcükleri “uydurukça” diye nitelediğini biliyoruz. Hâlâ kimileri 1983’ten önceki Türk Dil Kurumu’nun “gök konuksal avrat, dumansal tütüngeç...” gibi sözcükler uydurduğunu söyleyebiliyor. Bu sözcükler 1960’larda Dil Devrimiyle alay edenlerce uydurulmuş, zaman içinde devrimi sevmeyenler bu yalanlara kendileri inanır olmuştur.

Son zamanlarda Türkçeye bakış açısında yanlış bir tutum daha var: Eskiden eski sözcükleri sahiplenmek “milliyetçilik”, yeni sözcüklerle konuşmak “solculuk”tu. Şimdi bu bakış açısında kayma oldu. Eski sözcükleri “ata yadigârı” sayanlar yine “milliyetçi”, yeni sözcükleri kullananlar “ulusalci” olarak adlandırılmaktadır.

Bu son derece tehlikeli bir ayrışmadır. “Ulusçuluk, ulusalcılık” sözcükleri, “milliyetçilik”in Türkçesidir. Ne ki bugün dilimizde “milli, milliyetçilik, milliyet...” gibi sözcükler, “ulus” ve “ulus”tan türetilen sözcüklerle yan yana yürümektedir. Biz Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının “ulusçuluğu”, Atatürk’ün işaret ettiği gibi ulusal ve evrensel değerleri, evrensel bilgiyle, sanatla harmanlamaktır. Dinsel ve ırksal öğelere dayandırılan “milliyetçilik” anlayışının toplumsal barışı sağlamak açısından çok tehlikeli olduğu unutulmamalıdır.

Görüldüğü gibi dil konusu ve dilden kaynaklanan sorunlar, bir bütündür; yaşamın bütün alanlarıyla, ülkenin bütün çıkarlarıyla yakından ilgilidir.

Dün sözcük yasaklayarak, “olanak, sorun, yanıt...” gibi kimisi türetilen, kimisi Divanü Lügat -it- Türk’ten ve daha öncesinden bu yana yaşayagelen sözcükleri yasaklayanlarla ardılları, bugün bu sözcüklerin hepsini kullanmaktadır. Cumhuriyet tarihi içinde kimse eski sözcüklerle konuşup yazdığı için zarar görmemiş, ceza almamıştır. Ancak Dil Devrimiyle kazanılan sözcükleri kullanan öğretmenler, memurlar ceza almış; yazarlar, bilimciler devletin eğitim ve kültür kurumlarından dışlanmış, en azından kitapları okullara girememiştir. Ne iyi, bugün başbakanlar “Ulusa Sesleniş” yapmaktadır. Bu doğaldır; hiç kimsenin gücü dilden sözcük atmaya, sözcük yasaklamaya yetmez. Bu, aynı zamanda dilin gücüdür ve Türkçe bu gücünü Dil Devrimiyle bir kez daha kanıtlamış, pekiştirmiştir.

Türkçenin sorunlarını çözmek için ortak akıl üreteceksek, her türlü önyargıdan ivedilikle sıyrılmanız gerekir. Çünkü tarih ve zaman kimin, niçin dili politik araç yaptığını da bu girişimlerle uygulamaların yararsız, tersine ulusal kimliğe zararlı olduğunu da göstermiştir.

Tarih ve zaman, Mustafa Kemal Atatürk’ü sürekli doğrulamaktadır.

Bu açıklamaların ışığında, bugünkü dil sorunlarının hangi noktalarda tıkanıldığı bellidir: Başbakanlığa bağlı TDK’nin ölçünlü (standart) dil ve yazım birliğini bozması ve bu kurumun varlığı; Türkçenin eğitim ve öğretiminin sağlıklı olmaması; “müfredat” denilen öğretim programlarının bütün alanlarda eksik kalması; test yönteminin sürmesi; ilköğretim ve lise döneminde konuşma dersinin olmaması; ders kitaplarının kötü hazırlanması, çocuk ve gençlerin ders dışında sağlıklı kitaplar ve başka araç gereçlerle beslenememesi; öğretmen yetiştiren kurumların yetersizliği; yabancı dille öğretimin anaokullarına dek inmesi; kitle iletişim araçlarının dili özensiz kullanması; yabancı dil hayranlığının körüklenmesi... vb.

Daha başka nedenler de sayabiliriz ve bu nedenlerin hiçbiri ötekenden daha az önemsiz değildir. Ancak konuşmamın sonunda, özellikle bir devlet kurumunun dile verdiği zararlardan söz etmeyi zorunlu ve gerekli buluyorum.

Sayın Milletvekilleri,

Sizlere sunduğum dosyanın ekinde Başbakanlığa bağlı Türk Dil Kurumu'nun 24 yıl içinde ölçünlü dil ve yazım birliğini nasıl bozduğunu, tepki aldıkça bozduğu kuralların bir kısmını nasıl düzelttiğini bulacaksınız.

Yazık bu kurumun yanlışları, MEB eliyle yaygınlaştırılmaktadır. MEB'ye yaptığımız çağrılara, gönderdiğimiz bilgi dosyalarına bugüne dek yanıt alabilmiş değiliz.

1985'te okulların kapısında “ilkokul, ortaokul” yazarken bu sözcükler ayrıldı; dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel'i ve kamuoyunu uyardık; bunun gibi birçok sözcük MEB genelgesiyle düzeltildi. 1985'ten sonra kılavuzların her baskısında sessizce değişiklikler yapıldı. 3. sınıftan 6. sınıfına geçen çocuk, üç yıl içinde kavramakta, kullanmakta zorlanacağı uygulamalarla karşılaştı. Bu duruma kimsenin sesi çıkmadı; çıkmıyor. Yazım Kılavuzu'nun adı “İmlâ Kılavuzu” yapıldı; 20 yıl sonra yeniden Yazım Kılavuzu'na döndü.

Sürekli soruyoruz; çocuklar da erişkinler de “büyükanne, büyükbaba, ipekböceği...” gibi sözcükleri bileşik yazıyorlar; ama devletin okullarında ayrı öğretiliyor. Devletin kurumu, ayrı yazıyor ve “ayrı yazılan bitişik kelimeler” gibi gülünç açıklamalar yapabiliyor. Aynı devlet kurumu “okeylemek” gibi bir sözcük türetiyor ve bunu Türkçe Sözlük'e yerleştiriyor. Sözlük ve kılavuzdaki dilbilgisel açıklamaların büyük bölümü yanlış, kaynaklar gözetilmeden bireysel bakış açısıyla oluşturulmuş durumda.

Şu düşüncemizi yüce Meclisin çatısı altında da belirtmek zorundayız:

Evet, Türkçe bugün yabancı sözcüklerin ve kurallarının saldırısına uğruyor; ama bir yandan da devlet eliyle bozuluyor. Bu bozulma 24 yıldır gittikçe yoğunlaşıyor. Resmi TDK'nin yanlışları, MEB'ce yaygınlaştırılıyor. Ölçünlü dil ve yazım kargaşası Atatürk'ün Türk Dil Kurumu yapı değiştirdikten sonra bozulmuş, derinleşmiştir.

Bu nedenle, bu komisyon, “Türkçedeki Bozulma ve Yabancılaşmanın Araştırılması, Türkçenin Korunması ve Etkin Kullanımı İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi”ni gerçekten amaçlıyorsa,

1. Atatürk'ün vasiyetnamesi üstündeki hukuk lekesinin silinmesi, Türk Dil Kurumu'nun eski tüzelkişiliğine kavuşturulması,
2. 24 yıldır bozulan dil ve yazım yanlışlarının düzeltilmesi, yazımda yerleşmiş biçimlere dönülmesi,
3. MEB'nin, “müfredat”ın adından başlayarak, Türkçenin eğitim ve öğretim programlarını duygularla siyasanın değil, bilimin ışığında yenileştirilmesi,
4. Yabancı dille öğretim ve test yönteminden bir an önce vazgeçilmesi,
5. Yabancı adlandırmayla baş etmek için Dil Devrimiyle hesaplaşma içine girmeden, “Bütün işyeri, ürün adlarında Türkçeyi Türk abecesiyle kullanmak zorunludur; uluslararası marka olan adlar, Türkçesinden sonra ve küçük yazılır; bu kurala uymayan işyeri ve üretici, hiçbir biçimde işyeri açamaz, ürünlerini kullanma izni alamaz, tanıtamaz, pazarlayamaz” gibi yaptırımı ağır olan bir yasa çıkarılması,
6. Yasakçı, sansürcü olmayan bir yaklaşımla kitle iletişiminde etkin rol oynayan basın yayının, tanıtım ve duyuruda önde gelen bütün kişi ve kurumların dil kullanımında özenli olması için gerekli bütün girişimlerde bulunmalıdır.